

Lublin, 06. 07. 2015r.

Prof. dr hab. n. o zdr. Marta Makara-Studzińska
Kierownik Zakładu Psychologii Stosowanej
II Wydział Lekarski z Oddziałem Anglojęzycznym
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
Ul. Chodźki 15; 20-093 Lublin
e-mail:marta.makara-studzinska@umlub.pl

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Katarzyna Denys pt. „ Związek między zachowaniami zdrowotnymi a jakością życia u pacjentów z przewlekłymi schorzeniami układu narządu ruchu w trakcie procesu rehabilitacji”.

Promotor: Prof. zw. dr hab. n. med. Antoni Florkowski

Zainteresowanie tematyką jakości życia w medycynie związane jest między innymi z uznaniem modelu medycyny holistycznej, której głównym założeniem jest całościowe traktowanie człowieka w sytuacji choroby. Choroba zwłaszcza przewlekła zawsze wpływa na jakość życia pacjentów. Samo jej wystąpienie jest szczególnym wydarzeniem w życiu człowieka. Reakcja na chorobę i sposób radzenia sobie z nią zależy od różnych elementów: od rodzaju choroby, od indywidualnych właściwości pacjenta, od jego sytuacji życiowej, zawodowej, rodzinnej, od potencjalnego źródła wsparcia, od jakości kontaktów z lekarzem i pozostałym personelem medycznym. Doświadczanie sytuacji stresujących, jakich dostarcza choroba oraz sposoby radzenia sobie z nimi, decydują o poziomie satysfakcji z życia. Ważnym wyznacznikiem jakości życia jest sposób, w jaki pacjent radzi sobie z chorobą. Choroba zwyrodnieniowa stawów zarówno biodrowego jak i kolanowego, mimo swoich łagodnych początków, jest schorzeniem dotkliwie wpływającym na jakość życia i psychologiczne funkcjonowanie w chorobie. Dolegliwości bólowe oraz postępujące zmiany w zakresie ruchomości ograniczają możliwości codziennego funkcjonowania pacjenta i mają

bezpośredni wpływ na funkcjonowanie psychospołeczne w takich obszarach jak: samodzielność, niezależność, poczucie sprawowania kontroli.

W literaturze przedmiotu podkreśla się związek między zachowaniami zdrowotnymi a jakością życia u pacjentów z różnymi schorzeniami, ale dość mało jest doniesień z badań dotyczących pacjentów z przewlekłymi schorzeniami układu narządu ruchu w trakcie procesu rehabilitacji. Podjęcie tego tematu badawczego przez Doktorantkę jest cennym i bardzo ważnym uzupełnieniem dotychczasowego stanu badań.

Celem rozprawy doktorskiej była ocena związku szeroko rozumianych zachowań prozdrowotnych, stosowanych strategii radzenia sobie w sytuacji trudnej (jaką jest wystąpienie choroby) a subiektywną oceną jakości życia u pacjentów z przewlekłymi schorzeniami narządu ruchu.

Recenzowana dysertacja doktorska ma typową konstrukcję. Rozprawa liczy 120 stron i składa się ze spisu treści, wstępu oraz następujących rozdziałów: Teoretycznych podstaw pracy, Celu pracy, Materiał i metody, Analiza statystyczna, Wyniki badań, Weryfikacja hipotez, Omówienie wyników i dyskusja oraz Wnioski. Praca zawiera także streszczenia rozprawy w języku polskim i angielskim. Bibliografia jest obszerna i składa się z odpowiednio dobranych i prawidłowo zapisanych 118 pozycji polskich i zagranicznych, w znacznej mierze z ostatnich 20 lat. W pracy znajduje się także Aneks z zastosowanymi skalami badawczymi. Natomiast brakuje spisu tabel i rycin.

W rozdziale zatytułowanym „Teoretyczne podstawy pracy“ Doktorantka zawarła kontekst teoretyczny podjętego problemu badawczego. Autorka opierając się na szerokiej analizie piśmiennictwa naukowego dokonuje przeglądu wybranej wiedzy na temat zdrowia w ujęciu holistycznym oraz czynników wpływających na jakość życia w chorobie.

W podrozdziale zatytułowanym „Zdrowie w ujęciu holistycznym“ Doktorantka dokonuje analizy podmiotowego wymiaru zdrowia, czynników behawioralnych charakteryzujących styl życia oraz roli czynników poznawczych w organizacji zachowań zdrowotnych. W podrozdziale zatytułowanym „Pojęcie jakości życia“ Autorka rozprawy prezentuje koncepcje jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia oraz cele badania jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia. W kolejnym podrozdziale pt. „Czynniki wpływające na jakość życia w chorobie“ dokonano analizy znaczenia bólu i stresu w chorobie z uwzględnieniem terminologii bólu i stresu oraz sposobów radzenia sobie z nim.

Ponadto Doktorantka scharakteryzowała proces starzenia się jako fazę życia człowieka. Ostatni podrozdział poświęcony jest chorobie przewlekłej ze szczególnym uwzględnieniem choroby zwyrodnieniowej stawów.

Rozdział zatytułowany „Cel pracy“ prezentuje podstawy i założenia badań własnych. Autorka wyartykułowała tu w sposób jasny, klarowny i poprawny cel pracy oraz hipotezy badawcze. Zasadniczym celem pracy była ocena związku szeroko rozumianych zachowań prozdrowotnych, stosowanych strategii radzenia sobie w sytuacji trudnej (jaką jest wystąpienie choroby) a subiektywną oceną jakości życia u pacjentów z przewlekłymi schorzeniami narządu ruchu.

W związku z powyższym celem sformułowano następujące hipotezy badawcze:

H1. Funkcjonowanie codzienne oraz nasilenie bólu u pacjentów z chorobą zwyrodnieniową stawów pozostaje w istotnej zależności z oceną jakości życia.

H2. Istnieje zależność pomiędzy nasileniem bólu, sztywności, funkcjonowaniem codziennym, jakością życia a stosowanymi strategiami radzenia sobie z sytuacjami trudnymi (w tym sytuacji choroby).

H3. Proces rehabilitacji istotnie wpływa na zmniejszenie doznań bólowych, nasilenia sztywności oraz poprawia codzienne funkcjonowanie u badanych pacjentów z chorobą zwyrodnieniową stawów.

H4 . Istnieje zależność między zachowaniami zdrowotnymi a jakością życia oraz codziennym funkcjonowaniem, nasileniem bólu i sztywności pacjentów z chorobą zwyrodnieniową stawów.

W kolejnym rozdziale Doktorantka zaprezentowała szczegółową charakterystykę socjodemograficzną badanych pacjentów. Badania objęto 105 pacjentów (76 kobiet oraz 29 mężczyzn) o średniej wieku 62,22 lat (+/- 9,76) (w tym dla kobiet 62,68 lat (SD 9,96), dla mężczyzn 61,00 lat (SD 9,26) z chorobą zwyrodnieniową stawów biodrowego i kolanowego, poddanych rehabilitacji w Miejskiej Przychodni „Lecznicza” w Łodzi. W rozdziale tym zawarto także opis zastosowanych narzędzi badawczych takich jak: Ankieta autorska , Kwestionariusz do badania jakości życia - SF-36, Skala Akceptacji Choroby AIS (B.J. Felton, T.A. Revenson, G.A. Hinrichsen) w adaptacji Z. Juczyńskiego, Wielowymiarowa Skala Umiejscowienia Kontroli Zdrowia MHLC (K.A. Wallston, B.S. Wallston, R. DeVellis) w adaptacji Z. Juczyńskiego, Skala Kontroli Emocji CECS (M. Watson, S. Greer) w adaptacji Z. Juczyńskiego, Kwestionariusz Przekonań na Temat Kontroli Bólu BPCQ (The Beliefs About Pain Control Questionnaire) (Skevington S.) w adaptacji Z. Juczyńskiego, Kwestionariusz Strategii Radzenia Sobie z Bólem CSQ (The Pain Coping Strategies

Questionnaire) (Rosenstiel A.C., Keefe F.J.) w adaptacji Z. Juczyńskiego, Inwentarz Zachowań Zdrowotnych IZZ (Juczyński Z.), Western Ontario and McMaster Universities Osteoarthritis Index (WOMAC), Kwestionariusz do badania stylów radzenia sobie ze stresem (CISS) N.S. Endlera i J.D.A. Parkera.

Skale badawcze są właściwie dobrane i w kompleksowy sposób oceniają badane parametry. W dalszej części tego rozdziału dokonano krótkiej charakterystyki zastosowanych metod analiz statystycznych.

Kolejny rozdział – najobszerniejszy, jest prezentacją wyników badań i analiz zależności pomiędzy wynikami zastosowanych skal badawczych. Stanowi on w moim przekonaniu najwartościowszą część pracy. Autorka dysertacji przeprowadziła wnikliwe analizy i syntezy uzyskanych wyników badań. Wyniki zostały przedstawione w czytelnych 20 tabelach, 22 przejrzystych rycianach.

Na uwagę zasługuje także rozdział, w którym Doktorantka dokonuje weryfikacji hipotez badawczych, co stanowi podsumowanie przeprowadzonego badania i daje podstawy do wniosków.

W rozdziale dziewiątym przeprowadzono omówienie i dyskusję wyników na tle literatury. Doktorantka analizuje wyniki swoich badań w kontekście innych, analogicznych badań zamieszczonych w literaturze polskiej i międzynarodowej.

W oparciu o otrzymane wyniki Autorka dysertacji sformułowała następujące wnioski:

1. Poziom jakości życia badanych chorych z chorobą zwyrodnieniową stawów jest istotnie zależny od nasilenia bólu, sztywności stawowej i funkcjonowania codziennego.
2. Stosowane strategie zaradcze w sytuacjach trudnych poza katastrofizowaniem nie mają istotnego znaczenia w zmaganiu się pacjentów z trudami choroby zwyrodnieniowej stawów.
3. Proces rehabilitacji wpływa na zmniejszenie dolegliwości bólowych, sztywności stawowej oraz poprawia funkcjonowanie codziennego życia badanych pacjentów.
4. Zachowania prozdrowotne badanych chorych z chorobą zwyrodnieniową stawów wpływają pozytywnie na ich funkcjonowanie codzienne, zmniejszając skutki choroby a także poprawiają ich jakość życia.

Szkoda, że Autorka dysertacji nie podała postulatów do praktyki klinicznej. Myślę, że mogłoby to ubogacić ocenianą dysertację doktorską. Ponadto w pracy jest kilka błędów edytorskich, jednakże ta uwaga poczyniona jest z obowiązku recenzenta, nie umniejsza mojej

bardzo wysokiej oceny całości rozprawy, która według mnie wnosi istotne elementy zarówno poznawcze, jak i ważne z punktu widzenia praktyki klinicznej.

Doktorantka w poszczególnych frazach swojej dysertacji wykazała się wysokim poziomem znawstwa zagadnienia. Formalna struktura rozprawy doktorskiej nie budzi logiczno-metodologicznych zastrzeżeń. Doktorantka prawidłowo zaplanowała i przeprowadziła swoje badania. Zamierzony plan analiz został przeprowadzony konsekwentnie, z wykorzystaniem różnorodnych, zaawansowanych, adekwatnych metod analizy statystycznej. W realizacji programu badań oraz redagowaniu tekstów naukowych Doktorantka wykazała się rozeznaniem zastanej wiedzy teoretycznej oraz dojrzałością warsztatu badawczego. Metodologia i przebieg badania miały solidne podstawy w przedstawionym przeglądzie literatury. Badania niewątpliwie były czasochłonne, wymagały pracowitości, dokładności i rzetelności. Doktorantka dokonała obszernej analizy zebranych danych, zaś uzyskane wyniki przedstawiła w jasny i zrozumiały sposób.

Przeprowadzona dyskusja także wskazuje na dobry warsztat naukowy Autorki rozprawy doktorskiej. Wysunięte przez Doktorantkę wnioski są spójne z postawionym celem pracy oraz wynikami przeprowadzonych badań. Na uwagę zasługuje także precyzyjny i przejrzysty język zastosowany w pracy, bogata jakość materiału graficznego, który znakomicie ilustruje i ułatwia interpretację wyników zaprezentowanych w ocenianej dysertacji.

Autorka recenzowanej dysertacji doktorskiej wykazała się umiejętnością zaprojektowania badań i ich przeprowadzenia w oparciu o właściwą metodykę oraz umiejętnością interpretowania uzyskanych wyników i posługiwania się piśmiennictwem.

Rozprawa doktorska mgr Katarzyna Denys pt. „*Związek między zachowaniami zdrowotnymi a jakością życia u pacjentów z przewlekłymi schorzeniami układu narządu ruchu w trakcie procesu rehabilitacji*” jest nowoczesnym i oryginalnym rozwiązaniem ważnego problemu naukowego i stanowi twórczy wkład w rozwój nauki.

W podsumowaniu stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Katarzyna Denys pt. „*Związek między zachowaniami zdrowotnymi a jakością życia u pacjentów z przewlekłymi schorzeniami układu narządu ruchu w trakcie procesu rehabilitacji*” spełnia wszelkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim, to jest stanowi oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego oraz dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej i umiejętności tworzenia warsztatu badawczego, dlatego też mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Wydziału Wojskowo- Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi wniosek o dopuszczenie mgr Katarzyna Denys do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. Marta Makara-Studzińska
specjalista psycholog kliniczny
psychoterapeuta, superwizor psychoterapii